

Den ljusare sidan av livet - sjukhusclowner inspirerar barn och föräldrar

Lotta Linge

Docent och universitetslektor i psykologi, psykolog, Högskolan i Halmstad, Sektionen för Hälsa och Samhälle, Box 823, 301 18 Halmstad. E-post: lotta.linge@hh.se.

Syftet med föreliggande studie var att försöka nå fram till en djupare förståelse för sjukhusclownernas arbete genom att belysa den psykologiska betydelse som clownarbetet fått för några barn i olika åldrar och deras föräldrar. Frågan var vilka aspekter som stärkte bilden av gynnsamma clownmöten och vilka aspekter som innebar begränsningar i clownkontakten? Forskningsstudiens kvalitativa design byggde på intervjuer med 9 familjer. Sammanfattningsvis visade studien att barn och föräldrar var samstämmiga i att glädjen och skratten gav fritt spelrum för den ljusare sidan av livet och ingav hopp om förbättring. Samtliga barn och föräldrar såg värdet av att kunna avledas och distanseras från svåra sjukdomstillstånd och få pröva nya kreativa möjligheter i magiska situationer. Studien diskuterade vidare om och hur clownmöten var lämpliga, exempelvis hos döende barn, nyopererade barn, hos mycket små barn med rädsla för det annorlunda, eller hos yngre tonåringar.

The aim of the present study was to try to achieve a deeper understanding of the work of hospital clowns by elucidating the psychological importance of clown work for a number of different-age children and their parents. The question was: What aspects reinforced depictions of beneficial clown encounters and what aspects entailed limitations in such encounters? The study was qualitative in design and based on interviews with nine families. It showed that children and parents were in accord in reporting that joy and laughter gave free scope to the lighter side of life and gave them hope of improvement. All of the children and parents saw the value of diversion and distancing from serious illness and of being able to explore new creative possibilities in magical situations. The study also discussed whether and in what way clown encounters were appropriate with, for instance, dying children, newly operated children, very young children who are afraid of strange situations, or younger teenagers.

Barn och föräldrar möter sjukhusclowner

För sjuka barn på sjukhus gäller en annan verklighet än för de barn som växer upp utan svåra sjukdomsförlopp. Vardagen innebär att kunna utärda oro och rädsla för behandlingar och olika medicinska ingrepp. För små barn, som exempelvis genomgår canceroperationer, eller för äldre barn som får olika sjukdomsdiagnoser, är tillvaron en stor påfrestning, såväl fysiskt som psykiskt. Påfrestningen gäller hela den drabbade familjen, där föräldrar, men även syskon får ta en stor del av bördan. I denna värld av sjukhusrutiner med fokus på sjukdom, behandling och rehabilitering följer även oro, rädsla och sorg över en ibland oviss sjukdomsprognos. Det är i denna sjukhusvardag som sjukhusclownerna träder in på avdelningarna - för att lyfta fram den ljusare sidan av livet, den sida som pekar på det friska och kraftfulla och som ger hoppet tillbaka till barn och föräldrar.

Internationell forskning visar på värdet av sjukhusclownernas insatser i vården av sjuka barn (Batterick, et al. 2007; Weaver, et al. 2007). Vagnoli, et al. (2005) och Vagnoli, et al. (2010) visar i sina studier hur närvaron av sjukhusclowner kan reducera ångest hos barn under en förberedelseperiod av narkos, något som även framkommit hos Golan et al (2009). Fernandes & Arriaga (2010) pekar likaså på effekterna av clowners medverkan för att minska barns och föräldrars oro inför olika behandlingar.

Nationell forskning visar ett svenskt projekt i tre etapper, *Sjukhusclowner – i vården av sjuka barn*, finansierat av Barncancerfonden. Studiens första etapp (Linge, 2007, 2008) har fokuserat på ett sjukhusclownerperspektiv, där sjukhusclownernas arbetsmetoder och kommunikationsstrategier har belysts. Studiens andra etapp (Linge, 2010, 2011) har lyft fram ett vårdgivarperspektiv, där affekten glädje (en kravlös glädje) har varit i fokus. Studiens tredje etapp (Linge, 2012) har visat ett barnperspektiv, där magin och den magiska anknytningen mellan barnen och sjukhusclownerna har lyfts fram. Intentionen i Sjukhusclownerprojektet i sin helhet är, att genom olika perspektiv få fram en så nyanserad bild som möjligt av sjukhusclownernas arbete i vården av sjuka barn i södra och mellersta Sverige.

En kvalitativ design

Föreliggande artikel vill peka på ett barnperspektiv, men också ett föräldraperspektiv. *Syftet* är att försöka nå fram till en djupare förståelse för sjukhusclownernas arbete genom att belysa den psykologiska betydelse som clownarbetet får för några barn och deras föräldrar. Frågan är vilka aspekter som stärker bilden av gynnsamma clownmöten och vilka aspekter som kan innebära begränsningar i clownkontakten? Forskningsstudiens kvalitativa design bygger på ett antal intervjuer. Då det gäller barnens berättelser är dessa fångade i öppna samtal om deras upplevda möten med clownerna (öppen intervjuform). Då det gäller föräldrarnas intervjuer har betoningen legat på den egna upplevelsen och värderingen

av olika clownmöten, men också synen på möjligheter och begränsningar av sjukhusclownernas arbete i vården av sjuka barn (halvstrukturerad intervjuform). Urvalsförfarandet har haft en på förhand bestämd design, nämligen att de barn och föräldrar som intervjuades skulle ha mött sjukhusclownerna tidigare under studiens etapp ett och två på sina avdelningar (onkologi-, allmän- och ortopedavdelningar) i södra och mellersta Sverige. Barnen som intervjuades var med sina familjer på sjukhuset för behandlingar eller uppföljningar av tidigare vård (sju familjer), eller intervjuades i sina hem (två familjer). Tio familjer kontaktades, men en familj avstod medverkan på grund av ett alltför sjukt barn. Nio familjer deltog alltså i studien, varav nio var barn och nio var föräldrar (totalt 18 personer). Intentionen var att barnens åldrar skulle variera för att spegla olika utvecklingsnivåer, vilket följande visar: 2 år/en pojke, 3 år/en flicka, 4 år/två flickor, 7 år/en pojke, 10 år/en pojke, 14 år/två flickor, samt 18 år/en flicka. Två av barnen var syskon. Av föräldrarna var sju kvinnor och två män. Då de två yngsta barnen sov under intervjutillfället på grund av olika cancerbehandlingar gav istället föräldrarna sina reflexioner på sjukhusclownernas insatser.

På grund av det ringa urvalet barn och föräldrar ger studiens resultat små möjligheter för generalisering. Dock kan synsätt och reflexioner hos några barn och föräldrar ge belysande exempel för vidare diskussioner om sjukhusclownernas roll och medverkan i vården av svårt sjuka barn i Sverige. Samtliga

intervjuer har spelats in på band och skrivits ner i sin helhet. Den kvalitativa analysen har därefter skett i enlighet med ”Tolkande fenomenologisk analys” (Frost, 2011; Eatough & Smith, 2008; IPA, Interpretative Phenomenological Analysis), där utmärkande teman i barnens och föräldrarnas berättelser framträder. Etiska riktlinjer har beaktats i enlighet med Brinkman & Kvale (2008). Den regionala etikprövningsnämnden vid Lunds universitet har givit sitt godkännande till studien och dess uppläggnings (Dnr: 2009/357).

Barnröster – ett utvecklingsperspektiv

Glädjen i samvaron med sjukhusclownerna

Den 18-åriga flickan berättar om glädjen i samvaron med sjukhusclownerna, men också hur hon motiveras av alla möten med sjukhusclownerna för att orka komma vidare med sin sjukdom:

”För att de gett mig så mycket glädje... för när man mår dåligt kanske man inte orkar det man vill... så hjälper de en på vägen.... när man är ledsen har man väldigt svårt att gå vidare i sin sjukdom.. de sporrar en på vägen och motiverar en... skojar med en... de kan göra ens bekymmer till världens roligaste grej... för att i nuet ser man sig inte som sjukling... man ser bara att man ska ha roligt... det är jättekul och betyder så mycket”

Den ena 14-åriga flickan förklarar hur sjukhusclownerna agerar för att göra barnen glada och sätter detta i relation till den sorg som hon uppfattar på avdelningarna. Hon ser hur de små bar-

nen behöver ha roligt och har funnit ut en egen strategi, nämligen att gå in som ”hjälpclown”:

”För att göra barnen glada... så att de inte känner sig ledsna... sjukhusclownerna kan få barnen att skratta lite istället för att gråta... de små barnen var lite rädda så jag fick hjälpa till”

Den andra 14-åriga flickan beskriver hur hon först uppfattar sjukhusclownerna som roliga, men att hon efterhand tröttnar på det som hon uppfattar som barnsligt. Hon menar att clownerna måste hitta ett annat förhållnings-sätt till tonåringarna för att nå fram, kanske enbart sitta på sängkanten och resonera på ett mer vanligt sätt. Hon beskriver sin känsla på följande sätt:

”De första gångerna var jätteroligt... men ju längre tiden gick så blev det tråkigt... jag har tröttnat... ju äldre man blir ju mognare blir man... då är det inte så kul att se en utklädd människa... det kan vara en clown... bara han eller hon stänger av den där rollen som clown och blir en vanlig människa... lite mer privat”

Den 10-åriga pojken, som är syskon till en sjuk lillebror, beskriver hur också han rycks med i lekarna med sjukhusclownerna och ser värdet av att vända på olika känslolägen. Han berättar:

”Jag träffade dom när min lillebror skulle få dropp, då jag var nio år... de är roliga... de gör barnen glada... och då skrattar de... det är bra för mej... det är bra att man får vara glad... annars är man ledsen hela tiden... det är för att man tänker på något annat”

Den 7-åriga pojken beskriver hur han

längtar efter sjukhusclownerna hela tiden och vill träffa samtliga sjukhusclowner för att få se vad de kan hitta på. Han beskriver hur de knackar på dörren innan de kommer in i sjukrummet och reflekterar över detta:

”För annars tror de ju att det är en patient”

Den 4-åriga flickan beskriver hur hon leker med clownerna och allra mest gillar trolleri. Hon visar sin tyghund Sigge och visar med denna leksak hur hon uppskattar clownerna:

”Sigge min hund hoppar högt upp i luften.... jag blir glad... men jag hoppar inte.... det gör Sigge”

Det magiska i clownsituationen

De äldre barnen berättar om det magiska i termer av inre skeenden, medan de yngre barnen beskriver yttre händelser i form av trolleri, musik och roliga påhitt i stunden. Den 18-åriga flickan beskriver det magiska i situationen och hur hon blir bekräftad i nuet:

”En verklighetsfantasi... man bygger upp en egen värld ihop med clownerna... som blir ens egen... man är lite i trans kan man säga... lite utanför verkligheten... men ändå i vår verklighet... de bygger upp den här världen tillsammans med oss patienter... en värld som kanske inte är den riktiga världen.... men för oss i nuet är det... man ser inte sjukdomen... man ser bara oss”

Den ena 14-åriga flickan ser möjligheten att vara ”hjälp-clown” till en rädd lite treåring. Den andra 14-åriga flickan ser mer skeptiskt på sjukhusclowner-nas agerande och menar:

”De kan gå till de små ungarna och ta en

vanlig person till tonåringarna”

Den tioårige pojken är intresserad av kortspel och berättar:

”Jag har lärt dem lite med en kortlek... men de är rätt så korkade”

Den 7-årige pojken är mycket engagerad i alla träffar med clownerna och önskar att de alltid vore på sjukhuset när han kommer. Men ibland är han besviken på en trollerikonst, vilket följande exempel belyser:

”Hon trollade fram ett ägg som blev en höna... jag sa att varför kan du inte trol-la fram en egen hund till mej.... men hon sa att hon bara kunde trol-la två gånger och det hade hon gjort”

Den 4-åriga flickan är också mycket intresserad av trolleri och beskriver clownerna med följande ord:

”Dom clownerna har stora fickor... dom har saker där så dom kan trol-la”

Betydelsen av clownmöten

Den 18-åriga flickan beskriver hur sjukhusclownerna bekräftar henne och visar på hennes värde genom att tillägna henne en egen musikalisk låt, något som gör henne både glad och rörd. Hon pekar också på hur självförtroendet växer, då hon får hjälp att hitta sina egna strategier att bemästra svårigheter:

”Jag var ganska ledsen och mådde jättedå-ligt... så skrev de en låt till mej... då blev jag bara så jätteglad och rörd... och sen på en festival skulle de sjunga den för mig och jag skulle ställa mig upp... så stod jag där och grät och blev jätteglad... det känns som att man betyder något för dom.... de bryr sig väldigt mycket...

verkligen... jag har svårt för att skratta... men alltid när någon clown dyker upp så händer någonting... har jag ont känner jag inte av det lika mycket... man får igång endorfinerna... det känns som om självförtroendet växer ganska mycket... oftast tappar man självförtroendet när man mår dåligt och inte kan göra samma saker som alla andra... clownerna vill att man ska fortsätta på sitt eget lilla sätt fast man har sina begränsningar... man tar sina egna genvägar”

De yngre tonåringarna är mer kortfattade i sina svar och betonar synen på hur vård ska bedrivas rent allmänt och lämpligheten i clownpersonligheten rent specifikt:

”Att man inte ska se till sjukvården med stick och så hela tiden... utan att man ska se något roligt också”

”Man bör testa clownerna innan de får jobb... se hur de är med barn... följa dem på rätt nivå”

De yngre barnen betonar det lustbetonade i alla clownmöten och möjligheten av att få skratta.

Föräldraröster – ett närvaroperspektiv

Egen upplevelse

Analysen visar på spännvidden mellan att vara helt delaktig som förälder i alla clownernas upptåg till att inta en mer underordnad roll men ändå stödja sitt barn. Någon förälder berättar hur sjukhusclownerna är skickliga på att läsa av föräldrarna och se i vilken mån och på vilket sätt samarbetet kan gestalta sig. De flesta av familjerna har mött

clownerna som arbetar i en parkonstellation, några har endast mött den ensamma clownen och någon familj har mött båda arbetssätten. Det synes som om merparten av föräldrarna är nöjda med det möte som de och barnen fått, oavsett om clownen kommer ensam eller i par, med undantag för några föräldrar, vilka är mer kritiska till det som de anser ”barnsligt” i clownernas förhållningssätt:

”Jag tycker det är bra att de jobbar i par... de spinner vidare på varandras skämt... om det är så att något barn och föräldrar inte riktigt kommit igång... så har ju clownerna varandra att prata med i alla fall”

”Den tysta clownen har lätt för att fånga de små barnen och gå ner på deras nivå... i den åldern gör sig nog den tysta clownen bäst... hon var så duktig och hade mycket med det kulturella att göra... men jag tror att det är åldern... vid 13-14år... då tycker de det är pinigt ”

Värdet

Flertalet av föräldrarna är mycket positiva till att sjukhusclownerna finns på avdelningarna. De ser avbrottet i vardagen som något som gör att föräldrar och barn slappnar av och distanserar sig från sjukdom och problem. Istället livas avdelningarna upp av musik och rörelse och fokus blir på något annat än sjukhusrutiner. Någon förälder känner att clownerna är uppmuntrande till just föräldrarna. Ett uttryck är ”glädjers”, som innebär lycka och välbefinnande i en förälder vid åsynen av sitt lekande barn. Föräldern menar att hennes barn ”mår bättre i själen” efter ett clownmöte. Några föräldrar berättar hur de glömmer att de befinner sig på

sjukhuset med alla tankar på operation eller behandling och hur dessa tankar tonar bort när sjukhusclownerna gör entre:

”Jätteviktigt, man har skrattat så man får ont i huvudet och släpper loss allt det negativa - jag mår bra och när jag mår bra mår mina barn bra... för mej är det jätteviktigt för man har så negativa tankar... omedvetet finns de där, men så kommer clownerna och man får släppa loss lite och skratta ... man mår bra av det, även när clownerna har gått”

”Clownerna livar upp, det är inte det vardagliga ... som förälder är man ju mer i det sjuka... det är mycket rutiner, att det händer lite spontana saker här och lite bus i korridorerna, så att man kommer ur det tradiga spåret”

Något som föräldrarna lyfter fram specifikt är hur de ser att deras barn måste klara av så mycket av behandlingar och sjukhusvistelser fastän de är så små. Relationen med sjukhusclownerna stärker barnens självförtroende och när skratten inträffar så lyser det friska igenom. En förälder berättar:

”De får barnen att känna sig starka och modiga... många barn får ju klara av väldigt mycket... mer än de borde få göra i den åldern... den första månaden var vår dotter väldigt dålig... hon skrattade inte en enda gång... sen när hon hämtat sig lite... då skrattade hon när clownerna kom och ingen annan gång... man blir glad... då tycker man att något har hänt... att det friska kommer fram”

Möjligheter

En aspekt som föräldrarna till de mycket små barnen lyfter fram är hur rädslan kan bemästras, dels genom

sjukhusclownernas lyhördhet och taktfullhet, dels genom något äldre barns medhjälp. Då det gäller lyhördheten för varje barns behov visar följande exempel hur en sjukhusclown når fram, där andra misslyckats i kontakten:

"En flicka hade inte sagt något på tre månader och satt i rullstol, men när clownen kom, ja då hände någonting... clownen fick personlig kontakt med flickan och flickan började tala igen... det var ett fantastiskt möte"

En annan förälder berättar om samarbetet mellan hennes dotter och en clown:

"Min dotter är duketig med små barn och jag tror att clownen såg det direkt... där var en rädd liten flicka... vår dotter låtsades som om hon inte kunde blåsa såpbubblor och den lilla flickan vågade inte först, men sen blev hon glad och vågade smälla bubblorna... man kan vara hjälpc clown"

Sjukhusclownernas förmåga att kunna avleda och distrahera vid provtagningar eller i väntelägen gör situationen mer dräglig och hanterbar för de rädda barnen. En förälder förklarar:

"Till en början var vår dotter lite rädd för dem... rätt vanligt... efter en stund gick det bättre... vi började leka doktor... de skulle sticka mig i fingret... sen kolla med stetoskop... sen frågade de om de fick kolla på vår dotter... jodå... det blev bättre och bättre... på det sättet byggde de upp ett förtroende"

Föräldrarna har synpunkter på möjligheten till sjukhusclownernas medverkan i olika vårdsituationer på sjukhuset, exempelvis i väntrum, behandlingsrum

eller operationsrum. Samtliga föräldrar menar att väntrum och patientrum är goda exempel, där sjukhusclownerna kan göra en stor insats med sin avledande förmåga inför olika behandlingar. Då det däremot gäller narkosrum och behandlingsrum är föräldrarna mycket tveksamma eller helt emot tanken. En förälder funderar dessutom på lämpligheten i att clownerna kommer in till ett döende barn. En annan fundering gäller om beredskapen på sjukhuset finns för att i handledning stötta en clown i sorg:

"Det finns barn som önskat att clownerna ska komma... som vet att de ska dö... man har sett att de tagit det till sig... i minspelen... i ansiktsuttryck... de sover inte... lite mitt emellan... hörseln finns så de vet att clownerna är där, men ett år var det väldigt tungt på avdelningarna... flera barn dog... fler fick återfall... och då vet jag en clown som efterfrågade handledning... för att ta hand om sin egen sorg"

Några familjer tar med syskon till sjukhuset och menar att sjukhusclownerna även ser och bemöter dessa barn professionellt. En förälder berättar:

"Mina andra barn kunde känna som jag att de blir glada de också... det kan vara syskonen som vill träffa clownerna... först riktar sig clownerna till det sjuka barnet... men ibland kan det vara ett syskon som blir den inledande vägen till ett barn som inte vill så mycket... clownernas professionalism styr hur de bemöter"

Begränsningar

Hos några föräldrar finns invändningar, som innebär begränsningar av clownmöten. Det gäller föräldrarna till

de yngre tonåringarna, vilka lyfter fram ålderns betydelse för typ av clownkontakt. En förälder berättar hur hennes dotter från början ser clownkontakten som lustbetonad, men hur hon efterhand tröttnar, då innehållet i clowns-sessionen upplevs som allt för barnsligt:

”Klart i början var det lite kul... men sen är det fel nivå för en tonåring över huvud taget... för de sjuka ungdomarna står med ett ben i vuxenvärlden och det andra i barnvärlden... bara det att ta ett kliv tillbaka... att plötsligt bli beroende av en förälder igen på många sätt... man måste hitta ett annat sätt... vad som helst men inte en clown som sjunger Bä bä vita lamm liksom... det är nästan respektlöst”

En annan begränsning kan vara barnets allmäntillstånd. Vissa dagar kan barnet vara så dåligt efter en operation att sjukhusclowner inte är önskvärda den dagen. Några föräldrar pekar på blyga barn, vilka behöver tid för att vänja sig vid annorlunda upplevelser på sjukhuset:

”Blyga barn kanske inte vill träffa clownerna... då går clownerna inte in utan bara gör lite bus i dörren... kanske barnen blir nyfikna och vill nästa gång... ibland har det varit stegvis... från ett negativt barn till att det blivit så att de älskat clownerna över allt i världen”

Ytterligare synpunkter kan handla om personlighet och lämplighet som sjukhusclown, relation till barnet, relation sjukhusclownerna emellan, eller omständigheter runt omkring ett döende barn. Då det gäller sjukhusclownens egen personlighet menar någon förälder att: *”Alla kanske inte passar som*

sjukhusclown” eller *”precis som barnen är olika, så är clownerna olika”*. I relationen mellan barnet och sjukhusclownen kan det också någon gång bli fel, vilket följande citat belyser: *”Personkemin stämmer ibland bättre med vissa barn, för ibland når de inte fram... det skiljer i mötet... ibland tar barnet inte emot”*. Ett samarbete utan synkronisering mellan clownerna kan av en förälder beskrivas på detta sätt: *”Personkemin clownerna emellan kanske inte passar ihop”*

Ibland kan det vara svårt att förstå om det är föräldern eller barnet som är avigt inställd till en clownkontakt. Olika föräldrareaktioner kan förekomma efter ett barns död och det gäller för sjukhusclownerna att ha stor lyhördhet och förståelse för svåra situationer och reaktioner i samband med detta. En förälder reflekterar:

”Jag vet en mamma som tycker att de kunde avskaffa clownerna... jag tror att det berodde på att hon hade en tonårsson som inte överlevde... men jag har en annan kompis vars son också avled... men han älskade clownen... man måste respektera att det är olika... ha lybördhet för alla... att man alltid är ödmjuk som clown för vem man är på väg till”

Den ljusare sidan av livet – men hur?

Mycket händer när sjukhusclownerna träder in på avdelningarna, med avsikten att lyfta fram den ljusare sidan av livet, den sida som pekar på glädjen och hoppet om det friska och kraftfulla i varje barn. I flera studier (Vagnoli, et al. 2010, 2005; Fernandes & Arriaga, 2010; Golan, et al. 2009) framkommer

värdet av sjukhusclownernas arbete, främst med avseende på de positiva effekter som framkommer, där clownerna på olika sätt avleder och distraherar såväl barn och föräldrar som personal för att minska oro och ångest inför olika behandlingar och operationer. Syftet med föreliggande studie är att försöka nå fram till en djupare förståelse för sjukhusclownernas arbete genom att belysa den psykologiska betydelse som clownarbetet får för några barn och deras föräldrar. Frågan är vilka aspekter som stärker bilden av gynnsamma clownmöten och vilka aspekter som innebär begränsningar i clownkontakten? Följande aspekter från det analyserade intervjumaterialet kommer att lyftas fram, vilka belyser sjukhusclownernas arbete och då i den mer specifika betydelsen av a) glädjen, b) hoppet, c) magin och d) timingen.

a) *Glädjens betydelse.* Analysen pekar på glädjens möjlighet och dess länk till en förhöjd livsnärvaro. Samtliga barn och föräldrar ger uttryck för pendligen mellan det svåra i den vardagliga tillvaron och det roliga och lustbetonade när sjukhusclownerna finns på avdelningarna. Detta att få skratta och för en stund få glömma allt det svåra ger ett välbefinnande som kan liknas vid ett ”glädjerus”. Distanseringen genom humorn hjälper både barnen och föräldrarna att se bortom det svåra och ana den ljusare sidan av livet, den sida där det friska får företräde och oanade krafter får fritt utlopp.

b) *Hoppets betydelse.* I sjukhusclownernas arbetsmetod ligger att se varje individ, där hon eller han befinner sig i

livet. För såväl barnet som föräldern innebär detta att bli bekräftad för den man är, med de problem och svårigheter som finns närvarande i en sjukdomssituation. Även syskonen blir uppmärksammande och bekräftade. Sjukhusclownerna beskrivs i sin vilja att se och förstå smärtan bakom alla emotionella reaktioner och acceptera sorgen och vreden som naturliga ingredienser i vardagen. Men det som sjukhusclownerna tillför är att för en stund lyfta fram den ljusare sidan av livet, den sida som pekar på hoppet och möjligheterna att uthärda och gå vidare i livet. Uttrycket ”*att ta sina egna genvägar i livet*” visar att självförtroendet kan växa hos en tonåring, som vågar tro på sina egna psykiska möjligheter. Men ibland tar sorgen överhand på någon avdelning. Ett barn dör och lämnar ett stort tomrum efter sig. Även en clown kan påverkas starkt när hoppet om förbättring uteblir, menar en förälder, som pekar på sjukhusclownernas behov av stöd och handledning i stunder av sorg. Frågan är om denna handledning finns på sjukhusen?

c) *Magins betydelse.* Vilken stimulans behövs för att nå fram till den ljusare sidan av livet och upptäcka ny inre kraft och styrka? Hur gör sjukhusclownerna för att överbrygga klyften mellan det sjuka och friska? Magin är lösningen. Jerlang, et al. (2008) definierar begreppet magi som en slags övernaturlig kraft, en tanke eller önskan, som kan bli uppfylld i situationen. Sjukhusclownerna vill träda in i det magiska rummet med alla på avdelningarna – ett magiskt rum där allt är möjligt (Linge, 2012) och där distanseringen från sjuk-

domen vägleds av skratt och glädje. Detta ger en stunds avkoppling genom att lyfta fram det friska och naturliga och visa att det ouppnåeliga kan bli nåbart för såväl barn som för föräldrar. Spännvidden mellan det sjuka och friska blir synligt för acceptans. Men är det så enkelt att alla barn accepterar och vill vara med i det magiska rummet? Analysen visar att barnets ålder tillskrivs betydelse för hur det magiska rummet med sjukhusclownerna upplevs. Där de små barnen, skolbarnen och den äldre tonåringen beskriver trollerier, lekar och musikaliska uttryck på ett bejakande och lustfyllt sätt ger de två yngre tonåringarna ett mer kritiskt budskap, vilket stöds av deras föräldrar. Frågan gäller hur sjukhusclownerna kan anpassa sig till tonåringarnas specifika behov och önskningsar? Från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv (Wrangsjö & Winberg Salomonsson, 2006) kan tonårstiden förstås och förklaras. Tiden som tonåring kan vara omvälvande och oviss för en ung individ, som längtar till vuxenvärldens seriösa möjligheter. Att då hamna tillbaka i situationer där det barnliga har företräde i olika clownmöten väcker avståndstagande från det som upplevs som barndomens villkor.

d) *Timingens betydelse.* Timingens betydelse i alla clownmöten kan inte nog betonas. I de flesta fallen möter sjukhusclownerna barn och föräldrar på ett helt adekvat och förtroendeingivande sätt. I några få specifika fall kräver situationen extra lyhörddhet och timing. Det kan gälla mycket sjuka barn, där bedömningen är att en clownkontakt inte är lämplig. Ibland kan ett clown-

möte vara välkommet hos ett döende barn, i andra sammanhang helt uteslutet. Det kan stundtals vara svårt att veta varför ett ”nej till kontakt” inträffar. Någon gång kan det handla om sjukhusclownens egen lämplighet i sin profession, där dålig timing kan innebära för hög ljudnivå eller för svag lyhörddhet för barnens önskemål. Timingen kanske inte heller stämmer clownerna emellan. Såväl barn som föräldrar pekar på betydelsen av ”fingertoppskänsla” hos sjukhusclownerna, då ödmjukhet och respekt för varje enskilt barns behov framhålls som viktigt. Vikten av adekvat utbildning bör också framhållas för att ge trovärdighet åt en professionell yrkeskår.

Sammanfattningsvis visar studien tydligt på den betydelse som sjukhusclownernas arbete fått inom vården av sjuka barn. Samtliga barn och föräldrar är samstämmiga i att glädjen och skratten ger fritt spelrum för den ljusare sidan av livet, där det friska och kraftfulla får tillträde. För att överbrygga klyftan mellan det sjuka och det friska finns magins möjlighet – för att göra det till synes ouppnåeliga synligt och nåbart – för att ge hoppet tillbaka om en friskare tillvaro. Samtliga barn och föräldrar ser värdet av att kunna avledas och distanseras från svåra sjukdomstillstånd och få tillgång till nya kreativa möjligheter. Timingens betydelse framhålls för ett lyckosamt clownmöte. En aspekt som tydligt framkommer är de yngre tonåringarnas önskemål om ett mer vuxet bemötande från sjukhusclownernas sida. Studien diskuterar vidare om och hur clownmöten bedöms som lämpliga, exempelvis hos döende barn, ny-

opererade barn, eller hos mycket små barn med rädsla för det annorlunda.

Referenser

- Batrick, C., Glasper, E.A., Prudhoe, G. & Weaver, K. (2007). Clown humour: The perceptions of doctors, nurses, parents and children. *The Journal of Children's and Young people's Nursing*, August 2007, Vol 01, No 04, (174-179).
- Brinkman, S. & Kvale, S. (2008). Ethics in qualitative psychological research. In C. Willig & W. Stainton-Rogers (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research in psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Eatough, V. & Smith, J.A. (2008). Interpretative phenomenological analysis. In C. Willig & W. Stainton-Rogers (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology* (179-194). London: Sage.
- Fernandes, S. & Arriaga, P. (2010). The effects of clown intervention on worries and emotional responses in children undergoing surgery. *Journal of Health Psychology*, 15(3), 405-415.
- Frost, N. (2011). *Qualitative Research Methods in Psychology Combining Core Approaches*. McGraw Hill, Open University Press.
- Golan, G., Tighe, P., Dobija, N., Perel, A. & Keidan, I. (2009). Clowns for the prevention of preoperative anxiety in children: a randomized controlled trial. *Pediatric Anesthesia*, Vol 19, Issue 19(3), 262-266.
- Jerlang, E. (ed.), Egebjerg, S., Halse, J., Jonassen, A.J., Ringsted, S., & Wedel-Brandt, B. (2008). *Utvecklingsteoretiska teorier*. Stockholm: Liber AB.
- Linge, L. (2007). Sjukhusclowner – I kommunikation med sjuka barn. *Socialmedicinsk tidskrift*, årgång 84, häfte 3.
- Linge, L. (2008). Hospital clowns working in pairs – in synchronized communication with ailing children. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 3, 27-38.
- Linge, L. (2010). Med fokus på sjukhusclowner – ett vårdgivarperspektiv. *Socialmedicinsk tidskrift*, årgång 87, häfte 4.
- Linge, L. (2011). Joy without demands: Hospital clowns in the world of ailing children. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 6:5899.
- Linge, L. (2012). Magical attachment: Children in magical relations with hospital clowns. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 7:11862.
- Marcon, M. (2005). Humour for Good Health. In *The Emergency Department & Child and Adolescent Health Unit (The Clown Doctor project). Final Report, June 2005. The Northern Hospital*.
- Vagnoli, L., Caprilli, C., Robiglio, A. & Messeri, A. (2005). Clown Doctors as a Treatment for Preoperative Anxiety in Children: A Randomized, Prospective Study. *Pediatrics*, Vol 116, No 4, October 2005.
- Vagnoli, L., Caprilli, S., & Messeri, A. (2010). Parental presence, clowns or sedative premedication to treat preoperative anxiety in children: what could be the most promising option? *Pediatric Anesthesia*, Vol 20, 937-943.
- Weaver, K., Prudhoe, G., Batrick, C. & Glasper, E.A. (2007). Sick children's perceptions of clown doctor humor. *Journal of Children's and Young people's Nursing*, 1, (8), 359-365.
- Wrangsjö, B. & Winberg Salomonsson, M. (2006). *Tonårstid. Falköping: Natur och Kultur*.